

Asia: VN/6617/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi erityislaki järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta. Laissa säädettäisiin järjestäytyneen rikollisuuden analyysikeskuksesta sekä sen tehtävistä ja toimivaltuuksista. Analyysikeskuksen tehtävänä olisi edistää järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja heikentää järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä muodostamalla ja ylläpitämällä valtakunnallista tilanneymmärrystä järjestäytyneestä rikollisuudesta, luokittelemalla järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä ryhmiä ja henkilöitä, antamalla lausuntoja ja luovuttamalla järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä tietoja sekä tunnistamalla, kehittämällä ja jakamalla järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan parhaita käytäntöjä, toimintatapoja ja työmenetelmiä. Keskusrikospoliisi vastaisi johtavana viranomaisena analyysikeskuksen toiminnasta.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa lausuntopyyntöä johdosta seuraavaa:

Hyvinvointialue toteaa, että lakiluonnos on tavoitteiltaan hyvä ja oikeasuuntainen. Hyvinvointialueet vastaavat Suomessa järjestämisvastuun alaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastus- ja ensihoitopalveluiden tuottamisesta alueen asukkaille. Näihin palveluihin sekä niihin tarvittavaan infrastruktuuriin liittyy merkittäviä huoltovarmuuden näkökulmia. Hyvinvointialueet ovat myös suuria toimijoita julkisten hankintojen tekijöinä ja monet niiden tekemät hankintakokonaisuudet voivat olla kriittisiä suhteessa yhteiskunnan kokonaistoimivuuteen. Siksi on olennaista, että julkisille toimijoille tarjotaan riittävästi työkaluja, toimintamalleja ja tukea lainsäädännöllisin toimin siihen, että ne voivat varmistua osaltaan siitä, että niiden sopimuskumppaneilla tai näiden alihankintaketjuissa taikka muilla toimintaan linkittyvät tahoilla ei ole kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mikä voisi johtaa turvallisuus- tai väärinkäytösriskeihin. On tärkeää, että analyysikeskuksen tuottamaa tietoa voitaisiin hyödyntää laajalti eri viranomaisten toiminnassa.

Laki järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta

Julkisten hankintojen tekemisen näkökulmasta lakiluonnos on lähtökohtaisesti kannatettava. Lakiluonnoksen 10 §:n mukaan keskus voisi pyynnöstä tai oma-aloitteisesti antaa lausunnon julkisista hankinnoista annetussa laissa tarkoitetulle hankintayksikölle, kuten hyvinvointialueelle, hankintalain 81 §:ssä tarkoitettujen harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden arviointia varten.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää 10 §:n mukaista lausuntomenettelyä lähtökohtaisesti kannatettavana. Lakiluonnoksessa ei oteta kantaa siihen, minkälaisessa määräajassa kyseinen lausunto olisi mahdollista saada. Lähtökohtaisesti määräajan tulisi olla hyvin lyhyt, jotta lausunto voitaisiin arvioida osana kulloinkin meneillään olevaa hankintamenettelyä. Mitä automatisoidumpaa tietojen siirto olisi, sitä vähemmän sillä olisi vaikutuksia hankintamenettelyn keston niitä pidentävästi.

Lausunnon sisällön osalta olennaista olisi, että sen sisältämiä tietoja tosiasiallisesti voitaisiin hyödyntää osana harkinnanvarasten poissulkemisperusteiden arviointia. Siksi lausunnon sisältämien tietojen tulisi olla siten täsmällisiä ja todennettavia, että tietoihin voidaan vedota osana poissulkemista. Esimerkiksi yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu 81 §:n 3 momentin 3 kohta edellyttää vakavaa virhettä ammattitoiminnassa, jonka tulee olla todennettavissa. Sama koskee yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittua kyseisen pykälän 11 kohtaa. Hankintayksikön tulee aina perustella harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden käyttö, päätös on julkinen ja tällaisesta poissulkemispäätöksestä ehdokas tai tarjoaja voi myös valittaa markkinaoikeuteen. Siksi lausunnon osalta olisikin hyvä määritellä lainsäädännön tasolla selkeämmin se, mikä lausunnon oikeudellinen merkitys on suhteessa hankintayksikköön. Jos lausunnon sisältö jää kunkin hankintayksikön harkittavaksi, muodostuu soveltamiskäytännöstä helposti monenkirjavaa. Selkeämpää voisi olla määritellä lausunto sellaiseksi, johon hankintayksikkö voi vedota poissulkemisperusteena ja jonka perusteella harkinnanvarainen poissulkeminen on tehtävä, edellyttäen että hankintalain 81 §:ssä määritellyt edellytykset täyttyvät.

Lakiluonnoksen 12 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan hankintayksiköillä olisi mahdollisuus saada 10 §:n mukaisten lausuntojen lisäksi keskukselta tietoja myös hankintamenettelyiden suuntaamiseksi. Varsinais-Suomen hyvinvointialue huomauttaa, että lakiluonnoksesta ei käy yksiselitteisesti ilmi se, mitä tarkoitetaan "hankintamenettelyn suuntaamisella". Jos sillä tarkoitetaan tiedon mahdollista huomioimista hankintamenettelyn valmisteluvaiheessa, tulisi tämä avata esityksessä tarkemmin. Lisäksi on huomioitava, että julkisista hankinnoista annettu lainsäädäntö ei tunnista tilannetta, jossa hankintayksikkö suuntaisi hankintamenettelyn jonkin tahon puoleen tai nimenomaisesti jostakin tahosta pois, vaan kaikkia hankintamenettelyn kriteerit täyttäviä tarjoajia on kohdeltava tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Pykäläluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tällaisia 12 §:n mukaisia tietoja ei saisi käyttää päätöksen perusteena eikä näyttönä. Hyvinvointialue huomauttaa, että erityisesti tällaisessa tilanteessa olisi tärkeää lakitasolla määritellä tarkemmin,

mikä pykälän tarkoittaman lausunnon sisällön merkitys voisi hankintayksikölle olla ja miten saatua tietoa tulisi käsitellä.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue kiinnittää huomiota myös 12 §:n 2 momentin 5 kohtaan, jonka yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään hankintayksikön velvollisuutta huomioida hankintamenettelyn avoimuus. Perusteluissa todetaan "hankintayksiköillä on oikeus saada tieto niiden asemaan kilpailussa vaikuttaneista päätöksistä ja niiden perusteluista". Kyseistä kohtaa tulisi selkiyttää, sillä oletettavasti kohdassa viitataan hankintayksikön sijaan tarjouskilpailuiden ehdokkaisiin tai tarjoajiin.

Lopuksi

Varsinais-Suomen hyvinvointialue toteaa, että lausunnolla olevan sääntelyn kaltaisille työkaluille on tosiasiallinen tarve, jotta hallinnollisetkin viranomaiset voivat tehdä osansa osana laajempaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Viranomaisten välisellä yhteistyöllä ja tietojenvaihdolla on olennainen merkitys Suomen kokonaisturvallisuudelle.

Huikko Katariina
Varsinais-Suomen hyvinvointialue